Sportfoto's tonen Oost- én West-Duitse manipulatie

Expositie over sportpropaganda in Koude Oorlog

Achtergrond - 12 januari 2011

Sportfotografen leggen de glorieuze hoogtepunten en de diepe dalen van sporters vast. Maar als de foto's in Duitsland tijdens de Koude Oorlog zijn gemaakt, geven ze ook een prachtig beeld van de politieke manipulaties in Oost- én West-Duitsland.

Berlijn is in 1955 een verdeelde stad, maar de Muur staat er nog niet. Oost- en West-Duitse sporters kunnen elkaar nog gewoon ontmoeten en doen dat ook. De voetbalorganisaties in beide stadsdelen besluiten zelfs één team te formeren: Gesamtberlin *(zie foto 1)*.

Op 11 mei speelt de gemengde ploeg van DDR- en BRD-burgers in Oost-Berlijn tegen Praag. Iedereen is dolenthousiast. Het Berlijnse voetbalteam is in een klap een voorbeeld voor heel Duitsland. Maar het plezier is van korte duur. De tegenwedstrijd die in West-Berlijn moet plaatsvinden, wordt door de Oost-Duitse leider Walter Ulbricht persoonlijk verboden. Hij wil niet dat de "klassenvijand" geld verdient aan zijn voetballers. Gesamtberlin zal nooit meer een wedstrijd spelen.

West-Duitse voetbalhelden in Moskou

In datzelfde jaar 1955 zit een andere voetbalwedstrijd de West-Duitse politici niet lekker. Kanselier Adenauer reist in september naar Moskou om daar onder andere te praten over de vrijlating van de laatste Duitse krijgsgevangenen. Een maand voor zijn komst nodigen de Russen het West-Duitse voetbalelftal, op dat moment wereldkampioen, uit voor een vriendschappelijke wedstrijd.

De Duitse voetbalbond DFB neemt de uitnodiging aan, tot groot ongenoegen van Adenauer. Die ziet het als een communistische propagandastunt. Inderdaad laten de meegereisde West-Duitse journalisten zich graag door de Sovjet-Unie fêteren. De Duitse voetbalhelden verliezen in een uitverkocht stadion in Moskou onder toeziend oog van de politieke Sovjet-top en DDR-president Wilhelm Pieck met 3:2 van de Russen. *(zie foto 2)*

Doping

Zomaar twee foto's uit de tentoonstelling 'Ästhetik und Politik. Deutsche

Sportfotografie im Kalten Krieg' die laten zien hoe sport en politiek verweven zijn. "Sportfoto's zijn een goede manier om jongeren de geschiedenis van de Koude Oorlog uit te leggen", zegt Michael Barsuhn, terwijl hij een groep studenten rondleidt door de tentoonstelling in een van de gebouwen van de Bondsdag in Berlijn. Barsuhn is medewerker van het Zentrum deutsche Sportgeschichte dat de tentoonstelling heeft gemaakt. Hij laat de studenten zien hoe beide landen, DDR én BRD, de sport gebruiken voor politieke doeleinden.

Op het eerste gezicht zien de meeste foto's er onschuldig uit. Een jonge vrouw zit lachend voor de tv naar een zwemwedstrijd te kijken. Maar het beeld krijgt een heel andere lading als Barsuhn vertelt dat de vrouw de Oost-Duitse zwemster Barbara Krause is die thuis kijkt naar de Olympische wedstrijd van 1976 in Montreal, die ze zelf had moeten zwemmen.

Krause is niet door de interne DDR-'uitreis'-controle gekomen, die de Oost-Duitsers voor grote internationale wedstrijden hielden om te checken of er geen zichtbare resten van hun doping waren achtergebleven in hun sporters. Daarom moet ze, officieel "geblesseerd", thuis blijven. En lachen voor de fotograaf, om het volk te tonen dat ze haar teamgenoten thuis steunt.

Stasi-fotografen

Deze foto zegt ook iets over de rol van de sportfotografen. Of ze willen of niet, ze maken onderdeel uit van de politieke machinerie van hun land. In de DDR hadden de fotografen meestal niet veel invloed op de keuze van de foto's die werden afgedrukt. Dat bepaalde de partij. Eén van de fotografen vertelt in een interview op de Duitse radiozender WDR 3 dat hij nu anders kijkt naar zijn rol als sportfotograaf in de DDR. "Maar we waren zo geprivilegieerd. We hadden een waanzinnig mooi leven."

Sommige Oost-Duitse sportfotografen werkten voor de geheime dienst van de DDR, de Stasi. Dat bleek tijdens het onderzoek voor de tentoonstelling, vertelt Barsuhn.

Zwemmen naar het Westen

Ook West-Duitse fotografen werden ingezet voor politieke doeleinden, als het niet door de staat zelf was, dan door de media. Toen de Oost-Duitse zwemkampioen Axel Mitbauer in 1969 door de Oostzee naar het Westen zwom, een afstand van 22 kilometer, was dat een blamage voor de DDR: zelfs de geprivilegieerde topsporters wilden er dus niet blijven.

Mitbauer werd door een West-Duitse veerboot uit het water gevist. Daar waren alleen geen foto's van. Dus moest de zwemmer een dag later nog een keer het

koude water in, om voor een tweede keer uit de zee te worden gehaald. Ditmaal voor de fotograaf van het West-Duitse boulevardblad *Bild Zeitung*.

In de DDR worden topsporters na Mitbauers vlucht door de Stasi veel uitgebreider in de gaten gehouden. Het is het begin van een geheime controle van sporters, die voortaan al bij veelbelovende kinderen begint.

'West-Duitse sabotage'

Een andere foto wordt door de DDR als bewijs van een volgens hen West-Duits complot gepresenteerd. Drie Oost-Duitse rodelaarsters staan tijdens de Olympische Winterspelen van 1968 in Grenoble met hun sleeën in de sneeuw. De foto zou vlak voor de afdaling zijn gemaakt. De vrouwen halen de eerste, tweede en vierde plaats, maar worden direct daarna gediskwalificeerd. Ze zouden de ijzers van hun sleeën hebben verwarmd, waardoor ze sneller gingen. In hun plaats werden twee West-Duitse rodelaarsters eerste en tweede.

De foto van de sleeën in de sneeuw bewijst volgens de Oost-Duitsers dat ze niet zijn verwarmd en er dus sprake is geweest van sabotage door de West-Duitsers, die de jury zouden hebben omgekocht. Wat er echt is gebeurd, is nooit opgehelderd.

De tentoonstelling 'Ästhetik und Politik. Sportfotografie im Kalten Krieg' was tot begin januari te zien in de Deutsche Bundestag. De komende maanden moeten de foto's ook in andere Duitse steden te zien zijn. Bij uitgeverij Arete is de catalogus van de tentoonstelling verschenen.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:
https://duitslandinstituut.nl/artikel/219/sportfotos-tonen-oost-en-west-duitse-manipulatie